

УДК 821.161.2.091
ББК 83.3 (Пол, 4Укр)

Поліщук Я. О.,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри української літератури,
компаративістики й соціальних комунікацій
Київського університету імені Бориса Грінченка,

СЛОВАЦЬКИЙ, ШЕВЧЕНКО І ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДЕНДИЗМ

У статті розглянуто спроби осучаснення образу романтичних класиків, що пов'язують їх із європейським дендизмом XIX століття. Такий образ суперечить традиційному стереотипові поета-страдника й пророка. Проте, з іншого боку, наближає цих культурних героїв до запитів нашого часу. Дендизм виражає творчу індивідуальність поетів, разом з тим підкреслює їхню оригінальність та нетиповість у поведінці й суспільному оточенні.

Ключові слова: культ, поет, культурний герой, денді, народ, суспільство.

В статье рассматриваются попытки создания современного образа романтических классиков, связанные с их причастностью к европейскому дендизму XIX столетия. Такой образ входит в противоречие с традиционным стереотипом поэта-мученика и пророка. Но, с другой стороны, он приближает этих культурных героев к требованиям нашего времени. Дендизм выражает творческую индивидуальность поэтов, вместе с тем подчеркивая их оригинальность и исключительность в поведении и социальном окружении.

Ключевые слова: культ, поэт, культурный герой, денди, народ, общество.

The author of the article makes an effort of modernization of the images of the romantic authors Juliusz Slowacki and Taras Shevchenko, who are associated with European dandyism of the XIX century. Of course such image contradicts the traditional stereotype of the poet-martyr and prophet but it also makes these cultural heroes closer to the needs of our time. Dandyism expresses the individuality of the authors and emphasizes their originality, atypical behavior in the society.

Key words: cult, poet, cultural hero, dandy, people, society.

Літературна класика тим-то й особлива, що може бути читана та інтерпретована на різні лади. Можна сперечатися про те, чи тексти, що потрапили до класичного канону, універсальні самі по собі, чи такої універсальності надаємо їм ми, читачі, в пошуках множинних сенсів. У кожному разі, активна роль читача в утвердженні й актуалізації канону є безумовною. «Канон, уявлений не як набір нерухомих святинь, а як стимул до повсякчасної мобілізації історичних набутоків культури в осмисленні місця людини в соціальних і культурних оточеннях, котрі

безперервно змінюються, потребує безустанного переосмислення, що, знову ж таки, мусить базуватися на повторному, дбайливому поверненні до букви канонічних текстів», – зауважує Марко Павлишин [*Павлишин 2008: 12*].

Постановка наукової проблеми. Повсякчасного переосмислення зазнають і образи національних класиків. Залежно від запитів часу вони можуть набувати або втрачати певні риси, змінювати пріоритети. Це цілком природна ротація культурних взірців, до яких ми апелюємо. Формуючи актуальний образ класика, сучасники надають йому таких властивостей, які вважають найбільш вартісними та креативними. Адже йдеться про постаті, що стали знаковими через те, що окреслили засади національної культури, зокрема творили норми літературної мови, визначали теми й мотиви, які набули поширення й розвитку в наш час. Сьогодні класики вже сприймаються як базовий чинник культурної традиції. Зокрема це можна твердити про романтиків ХІХ століття, що угрунтували поняття національної ідентичності.

Актуальний образ класика, проте, постає на перетині двох різнобіжних тенденцій. З одного боку, ми хочемо бачити культурних героїв такими, якими вони найбільше нам подобаються, тобто надаємо їхнім образам певним смислів, що культивуються в сьогоденні. З іншого боку, уважно перечитуємо їхні власні тексти, шукаючи там підтвердження власним уявленням. «Ці тексти спроможні діяти як стимули в культурній системі, коли до них раз у раз повертаються з екзегетичним наміром. Приблизність у поводженні з ними, спрямована на підкорення їх заздальгідь заданим ідеологемам, заперечує їхню потенційну актуальність. Канонізовані тексти потребують, аби їх читали ретельно, з увагою до деталей» [*Павлишин 2008: 12*]. Також – перечитуємо тексти культури в широкому розумінні – епістолярій, щоденники, спогади сучасників та інші документи часу, що здатні реставрувати для нащадків образ культурного героя.

У випадку Юліуша Словацького і Тараса Шевченка збіжними є тенденції до осучаснення образу класиків романтичного письменства. До того ж, ювілеї обох поетів (2009 року польська та світова громадянськість відзначала 200-річчя від дня народження Словацького, а на цей рік припадає аналогічний ювілей

українського пророка) актуалізували їхнє значення для розвитку національних культур. Перечитуючи першого, літературознавці акцентують передусім на різнорідності та варіативності його письма, оцінюють поетову схильність до іронії та багатих підтекстів, акцептують європейськість його постави тощо. Ці новітні акценти цілком виразно проявилися у працях дослідників останніх років [Siwiec 2012], [Ławski 2005], [Taranek 2010] [Skubikowska 2013], що пропонують для оцінки творчості поета широкі європейські контексти та поважні теоретичні проблеми.

Так, Магдалена Сівец пише, що творчість Словацького сьогодні цінна й цікава для реінтерпретації тим, що виглядає цілком сучасно, вона «jest różnorodna, świadomie łamiąca utarte, obowiązujące jeszcze w XIX wieku normy poetyki, wyprzedzająca czasy, w których powstała, posługująca się chwytami „odkrytymi” i wyzyskanymi przez pisarzy na szerszą skalę znacznie później. Same teksty Słowackiego są nowoczesne [...]: rozproszone, fragmentaryczne, wielowariantowe, o zatartych granicach, nadpisywane, zmieniane, pozostające w ciągłym ruchu, uniemożliwiające jednoznaczłą edycję i lekturę»¹ [Siwiec 2009: 211].

Схожа ситуація з перечитуванням Шевченка в сучасному українському суспільстві. В національному культурі Кобзаря поєдналося кілька істотних складників, кожен з яких виявляє певну грань рецепції та сподівань спільноти щодо національного героя. Звичайно, передусім українці схильні приписувати Шевченкові риси національного пророка, «батька», що не тільки розбудив колективну свідомість своїх земляків, а й сприяв консолідуванню їх в один народ, і надалі незмінно супроводжує історичний поступ цього народу. «...Суворий погляд біблійного пророка, спрямований з портрета просто в вічі («в душу!») кожному глядачеві, символізує Шевченкову роль національного пророка, провидця народного минулого й майбутнього, який в очах кожного українця читає його долю» [Гриценко 1998: 51]. Є інші іпостасі культу, меншою мірою

¹ «...Є різноманітна, така, що свідомо порушує втерті, обов'язкові ще в XIX столітті, норми поетики, випереджує час, в якому була створена, послуговується засобами, «відкритими» та широко експлуатованими письменниками значно пізніше. Самі тексти Словацького є сучасними [...]: розпорошені, фрагментарні, багатоваріантні, зі стертими межами, надписувані, змінювані, в суцільному русі, що унеможлиблює редагування та лектуру» . – Пер. власний – Я. П.

акцентовані, проте й вони мають певне значення для цілісного образу поета в культурі. Це постаті героя-рапсода, героя-бунтівника («революціонера»), героя-поета, героя-громадянина. Залежно від історичних обставин та стану суспільства в кожен період домінують ті або інші з названих елементів культу. Так, у часи колоніальної неволі та впокорення на першому плані була пророча іпостась: Шевченка сприймали як «батька народу», унікального провидця, який здатен по-новому осмислити історію України, а також передбачити її майбутнє. До речі, сьогодні, коли процес деколонізації долає чергову фазу, ці інтенції знову стали актуальними. У періоди суспільних збурень українці схильні наголошувати на якостях героя-бунтівника та героя-громадянина, що цілком відповідає загальним очікуванням соціуму в переломному моменті його розвитку. Навпаки, в часи спокою та стабільності краще сприйматиметься образ героя-митця.

Прикметно, що сам Тарас Шевченко свого часу заклав основи для сприйняття свого образу як множинного та альтернативного. Адже він був водночас і поетом, і художником; дуже різним постає поет у споминах сучасників. Та й творча спадщина його утверджує таку оцінку. Сергій Єфремов слушно писав про різноманітні проєкції творчої особистості, які спостерігав у художніх чи біографічних текстах Кобзаря. «Шевченків журнал показував нам, яким був поет сам із собою, на самоті з своїми думками. Листування показує нам його на людях, у гурті приятелів і знайомих. Обидві ці пам'ятки чудово одна одну доповнюють, коментують і пояснюють...» [Єфремов 2013: 42], – твердив визначний дослідник Шевченкової спадщини.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сьогодні назріла необхідність чергової ревізії класичного канону. У цьому, як правило, збігаються різні дослідники, дарма що їхні оцінки розходяться щодо двох важливих питань: 1) чи є на сьогодні достатній потенціал для радикального переосмислення культу; 2) чи цілком суспільство позбулося зужитих стереотипів поета-пророка. Так чи інакше, творення нового образу класиків тісно пов'язане із запереченням віджилого стереотипу, на місце якого й пропонується, власне кажучи, той новий образ. Замість страдника й мученика,

відлюдника й вигнанця Юліуша Словацького пропонується образ життєлюбця з багатою творчою уявою й нереалізованими, але дуже потужними амбіціями. Замість утомленого, хворого й передчасно постарілого «батька Тараса» – молодий, енергійний, сповнений любові та пристрасті, світськи заангажований, себто товариський, уважний та доброзичливий, поет і художник.

Наскільки успішною може бути така підміна домінант в уявленнях про національних пророків? На прикладі окремих інтерпретацій можна твердити, що вона цілком логічна й переконлива. Натомість проблемним є, наскільки такий новий образ може стати здобутком масової свідомості. Так, Тамара Гундорова доволі скептично ставиться до ревізії культу Шевченка в сучасних умовах і вважає, що нова парадигма для прочитання поета на сьогодні не склалась: «Всі ігри та ремонти Шевченка не відкривають *іншого Шевченка*, а лише його косметично підфарбовують, як *об'єкт. Шевченко революційний* – таким він уже був. *Шевченко карнавальний* – таким теж був (дивись Семенка). *Шевченко народницький* – таким він був багато років і таким досі є в масовому сприйнятті. *Шевченко еротичний і перверсивний* – таким він також був (дивись Балея)» [Гундорова 2014]. Очевидно, кожна з сучасних інтерпретацій постаті Кобзаря вже містить у собі ознаки тих, які були практиковані раніше. Однак справа не тільки в цьому. Важливо й те, що суспільна ситуація спонукає до пошуку нових ознак традиційного культу.

В обох означених випадках – і щодо Словацького, і щодо Шевченка – можна визначити спільні функції сучасного переосмислення образу. Вони спрямовані на те, щоб наблизити видатні постаті минулого для наших сучасників, зробивши їх більш зрозумілими та привабливими в його очах, ніж це виглядає у хрестоматійних джерелах. Окреслимо три характерні функції, що при цьому проявляються. Це прагнення *осучаснити* (1), *лібералізувати* (2), *екзотизувати* (3) постать національного поета-класика. Безумовно, така заданість веде тих сучасників, котрі беруться за актуалізацію культу, до загравання з мас-культурою, до широкого застосування її засобів та матриць, без яких сьогодні неможлива

будь-яка PR-кампанія. Змішування елітарного та егалітарного дискурсів – чи не найхарактерніша ознака цього процесу.

Пунктом сходження в обох реінтерпретаціях класиків є спроба утвердження їхніх авторитетів на тлі європейського *дендизму*. Про Юліуша Словацького як денді вже не раз писали польські літературознавці [Szturc 2000; Skubikowska 2013]. Останнім часом подібна інтерпретація з'явилася щодо Тараса Шевченка: скажімо, її пропонує знаний журналіст та культуролог Юрій Макаров на шпальтах популярного інтернет-видання «Українська правда» [Макаров 2011]. Чому саме дендизм? Мова йде про європейський рух XIX століття, навіть своєрідну моду, що проявлялася в екстравагантності, схильності до викличної поведінки, до підкресленого протесту проти заскорузлих суспільно-етичних норм та еталонів. Причетність до дендизму – характерна ознака багатьох провідних європейських інтелектуалів нової епохи. І хай проявлялася ця риса по-різному, можна знайти в цих виявах спільне – прагнення підкреслити (головно через зовнішні вияви – в одязі, поведінці, стосунках зі світом) власну індивідуальність, творчу свободу й незалежність, оригінальність та унікальність.

Герой-денді є особистістю самодостатньою, яка не підлягає впливам оточення й свідомо протиставляє їм власноруч витворену «моду» й стиль, принципово відмінні від узвичаєних. Така особа сама творить зону впливу, вибирає коло спілкування, стандарти поведінки та обставини життя. Поняття денді не має точного відповідника в нашій мові. Проте воно, як слушно твердив Юрій Лотман, котрий присвятив спеціальну студію російському дендизмові, найбільш адекватно відповідає постаті романтичного бунтаря в різних проявах цього типу – не тільки зовнішньо-показових (на цьому наголошували в XIX столітті), а й внутрішніх, сутнісних [Лотман 1994: 123], що видається важливим із сьогоденних позицій.

Дендизм, який проявляється в манері одягатися та в екстравагантній поведінці, що може шокувати культурне товариство, - це лишень зовнішня оболонка й вияв особистісного протесту проти сковуючих рамців соціального побуту. Звичайно, дендизм, попри його викличні форми, є ознакою сильної

особистості. У першій половині XIX століття, коли поширилася відповідна мода, починаючи з Лондона, він передбачав поставу вільного інтелектуала, не обтяженого суспільними стереотипами, «громадянина світу», мандрівця, схильного легковажити звичаї власної батьківщини. Така постава виявляла певну приховану від світу сутність людини, її індивідуальну волю й здатність лишатися самодостатньою, не залежною від думки інших, зокрема впливових у суспільстві, осіб. Звичайно, це був також виклик стереотипам буржуазного світу, що ґрунтувались на майновому стані та соціальній ієрархізації суспільства. У чомусь істотному європейські денді стали прообразом пізніших (із межі XIX та XX століття) декадентів та модерністів, які так само рішуче й виклично протестували проти суспільних звичаїв свого часу.

Ознаки дендизму, що присутні в життєписах та творчості Словацького і Шевченка, засвідчують, що обидва поети в такий спосіб виражали власну творчу індивідуальність, підкреслювали оригінальність своїх поглядів та утверджували творчу незалежність і свободу думки. Саме на цьому варто класти акценти, інтерпретуючи постаті Юліуша Словацького й Тараса Шевченка як денді, осмислюючи в цьому ключі їхню світську біографію, відносини з тогочасною елітою (переважно в загальноновизнаних центрах світського життя, як-от Париж чи Петербург, проте не тільки) тощо. Виклична манера одягатися, їсти, пити, висловлюватися, спілкуватися з товариством – усе це прояви творчої самосвідомості, означення унікальності власної постаті в культурному оточенні. Цікаво, що нерідко такі жести не були сприйняті адекватно сучасниками. Так, щодо відомого фотознімка Шевченка в кожусі та смушевій шапці довго вважали, що в такий спосіб поет ідентифікує себе з селянами-українцями через народне вбрання. Насправді одягнутися так у Петербурзі було недешевим задоволенням (збереглися відповідні свідчення, що ці речі спеціально замовлялися у кравця), зате носіння кожуха сміливо можна вважати викликом сірому й одноманітному чиновницькому Петербургу. Подібно зі Словацьким, який замовляв собі одяг у найкращих паризьких кравців і дуже дбав про те, як виглядатиме на людях

(В. Штурц пише навіть про «моду Словацького» [Szturc 2000: 173–174]) та яке враження справить на оточуючих.

З іншого боку, те, що вважалося у світському товаристві екстравагантним, могло засвідчити пов'язаність поетів із їхньою малою батьківщиною, із родинною традицією, що виражала власну ідентичність. Так, своєрідні смаки Юліуша Словацького не розуміла польська еліта в еміграції. Поет зумисне обминав популярні заклади, де харчувалися поляки в Парижі, зате полюбляв обідати в *Palais Royal*, хоча й не міг дозволити собі надмірних розкошів. А от на бенкетах в іменитих поляків дивував тим, що згадував кулінарію свого родинного оточення, яка видавалася там цілком екзотичною: «Na paryskich przyjęciach, organizowanych przez Polaków, wracał pamięcią do Krzemieńca i ten Krzemieniec jawił się w smakach kołdunów, barszczu, naleśników z konfiturami, biszkoptu, zrazów zawijanych. Wielkanoc – samotna Wielkanoc poety – to zapach kuchni babuni: baby, baranki, barwinek, jajka»² [Szturc 2000: 171].

Можна відчитувати в біографічних свідченнях про Словацького й Шевченка також певні взірці романтичного виклику чи бунту. У тогочасній Європі за такі взірці слугували знакові постаті Аріосто, Тассо, Байрона, Вальтера Скотта тощо. Очевидно, не йде мова про буквальне наслідування, але певні елементи цих образів можна спостерегти в біографічних проєкціях обох поетів. Так само й характерні герої їхніх творів наділені цими ознаками часу та інтелектуальної моди. Скажімо, Мазепа з однойменної драми Словацького (не менш модний герой свого часу, ніж Євгеній Онегін Пушкіна) або персонаж російської повісті Тараса Шевченка «Художник». Утім, подібна ідентифікація героїв за дендистською модою свого часу – то тема для окремої студії.

Причетність до денді в зовнішніх його виявах простіше надається до ідентифікації, ніж внутрішні, психологічні передумови дендизму. Щодо двох слов'янських поетів можемо твердити, що їхня внутрішня екстравагантність виходила з надзвичайної емоційно-чуттєвої вразливості, що слугувала за базовий

² «На паризьких прийомах, організованих поляками, він повертався пам'яттю до Крем'янця, і цей Крем'янець являвся в смаках вареників з м'ясом (колдунів), борщу, налісників із варенням, бисквітів, зразів-завиванців. Великдень – самотній Великдень поета – це запах кухні бабці: бабки, калачі, барвінок, яйця». – Пер. наш – Я. П.

складник творчої індивідуальності. Схильність і вміння жити переважно у світі уявленої «правди», творчої візії визначала мислення й самоідентифікацію поетів у звичайних життєвих обставинах. У поезії «*Godziny myśli*» Словацький так представляє свого (цілком виразно автобіографічного) героя:

... Dziecko z czarnemi oczyma,
Młodsze wiekiem, natchnieniem dało myśl skrzydłątą
I wypadkami myśli żyło w siódmym niebie.
Młodszy marzenia stroił czrodziejską szatą,
A potem silną wolą rzucał je przed siebie,
I stawały – i widział przed sobą obrazy,
Od których się odłamał zimniejszym rozumem [*Słowacki 1952: 81*].

Це визначає і винятковість поета, і його приреченість на внутрішню драму, позаяк свідомо «*Wszystkie czucia skarby / Ognistej wyobraźni rzucił na pożarcie*». Дендизм завжди приховує в собі подібну внутрішню напруженість, якої зазвичай не бачать за ефектом зовнішнього виклику й демонстративної пози. Той самий мотив прочитується і в поезії зрілого Тараса Шевченка, коли він оцінює власний шлях і власну долю з іронічною відстороненістю, вважаючи їх не лише ефектним ошукуванням довірливої публіки, а й драматичним самоошуканством, що принесло муки й страждання, але не зламало волі творця:

Не нарікаю я на Бога,
Не нарікаю ні на кого.
Я сам себе, дурний, дурю,
Та ще й співаючи. Орю
Свій переліг – убогу ниву!
Та сію слово. Добрі жнива
Колись-то будуть. І дурю!
Себе-таки, себе самого,
А більше, бачиться, нікого? [*Шевченко 2003: 355*]

В обох означених випадках, акцентуючи на своєрідному дендизмі слов'янських поетів, ми тим самим ставимо їх у ширший європейський

культурно-інтелектуальний контекст свого часу, повертаємо їм той забутий шарм, який зробив їх культовими постатями епохи. Саме такого погляду бракувало раніше, а сьогодні він цілком на часі. Юрій Макаров вважає роль денді найбільш відповідною для поточного моменту через те, що вона надається до альтернативного сприйняття Шевченка й виражає іпостась не жертви обставин, не пасивного страждальця та невдахи, а гідної особистості, що вміє утвердити власну волю, всупереч несприятливим умовам оточення та історичної доби. «Гадаю, не було б перебільшенням визначити роль Шевченка в петербурзькому світі як денді – сенс цього слова в повсякденному розумінні дещо втрачений. Денді – це не та людина, яка бездоганно дотримується вимог новітньої сучасної моди, а навпаки, ексцентрик, котрому дозволено моду порушувати й диктувати. До того ж, у традиціях Російської імперії манера вбиратися завжди сприймалася як дещо ідеологічно навантажене. Звісно ж, врешті-решт ідеться передусім не про одяг, а про цілісний образ, основою якого є водночас демонстрація національного коріння та волелюбного духу, незалежності від офіціозу» [Макаров 2011].

З іншого боку, визнання Шевченка як денді безумовно споріднює поета-пророка з іншими символічними постатями епохи романтизму та «весни народів», як-от Байрон, Гайне, Словацький, Пушкін, де Мюссе тощо. У цьому аспекті є нагода доцінити Тараса Шевченка на тлі його доби, переборюючи стереотип про народного, виключно «мужицького поета». Також – заперечити окремим дослідникам, які надто категорично говорять про антиєвропеїзм нашого поета, як-от М. Павлишин [Павлишин 2013: 76]. Гадаємо, в цьому випадку мова йде нестак про недолік поезії Шевченка, як про її недолугу інтерпретацію, що зводилася до однозначного національного загумінкарства й ксенофобії. Нині маємо всі підстави верифікувати таку позицію, і формула Шевченка-денді цілком придатна для цього, достоту як і формула дендизму Юліуша Словацького.

Цікаво, що подібна переорієнтація в трактуванні культурних героїв відбувається в багатьох центральноєвропейських народів – поляків, чехів, хорватів, болгар тощо. Можна провести аналогії й щодо мотивації, адже ці народи так само переживають ситуацію культурного перелому й ціннісної ревізії, що

передбачає переосмислення культу героїв [Гриценко 1998: 176]. У контексті недавнього ювілею Ю. Словацького видається дуже прикметним, що нова інтерпретація класика заімпонувала молоді. Вона рішуче заперечує наявний стереотип поета – страждальця за долю народу, вигнанця, невизнаного генія-самітника, що передчасно згас на чужині (хоча всі ці оцінки ґрунтуються на фактах його біографії й творчості). Проте ця нова інтерпретація водночас і верифікує образ класика [Skubikowska 2013], не підмінюючи його цілком, не заперечуючи наявного в біографії та творах драматичного й трагічного елементів. Звідси й важливість образу *трікстера* (Мазепи з однойменної драми або Косаковського з драми «Ксьондз Марко») в його творчості [Kowalski 2012: 27], що добре репрезентує діалектичне поєднання ангельського та демонського начал в людській істоті.

Зауважмо зміну емоційного реєстру, в якому нині сприймаємо образи класиків. У хрестоматійному вимірі (а чинні підручники та хрестоматії справді найбільшою мірою консервують застарілі стереотипи) Кобзар – це борець-мученик за ідею, якою стала для нього мрія про Україну, Словацький – самотній геній, невизнаний і недооцінений творець. Акцентування на вболіванні, стражданні, муках, надриві, хворобах, передчасній смерті, що їх літературознавці виявляють і в біографії, і у творчості обох поетів-романтиків, позиціонують їх як постаті, що не приваблюють сучасну молодь, не відповідають актуальним ідеалам «успішної людини». На думку Юрія Макарова, сьогодні слід, навпаки, наголошувати на світському, привабливому, харизматичному образі українського поета, а не сприймати його як «депресивного дідугана з позеленілих пам'ятників» [Макаров 2011]. Отож, для сучасного культу Кобзаря пропонуються інші пріоритети, з якими у нас не звикли асоціювати його образ. «Плейбой, денді, експлорер, харизматичний лідер – ця низка іншомовних слів насправді цілком відповідає потребам модерної (чи то постмодерної) доби. Час нагадати, що Шевченко може стати для наших сучасників зразком успішності», – пише публіцист [Макаров 2011].

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Визнання причетності наших поетів до європейського дендизму не просто змінює погляд на них як класиків національних літератур. Ідеться про щось більше, про зміну культурної матриці, яка слугує нам узірцем у масштабі цілої епохи. Веління нового часу заважило на тому, щоби замінити зужиті стереотипи такими моделями сприйняття, які добре сприймаються нашими сучасниками та задовольняють стандарти креативного мислення. Замість застарілих стереотипів *жертви* запропоновано моделі самодостатнього, розважливого, успішного творця, що однозначно заслуговує на публічне визнання.

Важливо завважити, що в такому випадку культ істотно переакцентовується саме на життєво-біографічний простір. Якщо раніше вважалося, що герой за життя лишень страждає, а по смерті здобуває заслужену винагороду у вигляді слави та загального вшанування, то тепер підкреслюють уміння культурного героя втішатися радощами сього світу за життя, сприймати їх так, як сприймає звичайна людина, не зводити свою винятковість до ролі ізгоя та маргінала. Це дуже важливий акцент переосмислення не тільки конкретної постаті, а й самої суті геройства, відтак – «перезапуску» культу в умовах ХХІ століття з його властивими пріоритетами та викликами. На зміну романтичному культові героя-страдника, покутника й мученика з месіанською роллю в житті всієї спільноти приходять тип героя-денді, прагматика, лідера, що, з одного боку, впевнено відстоює громадянські права, але, з іншого, представляє неповторну творчу ідентичність, якої є свідомим і яку здатен повсякчас відстоювати перед світом.

Саме таких метаморфоз зазнає культ автора «Мазепи» в умовах новітньої європейської Польщі, що потребує свідомості вільної людини, але водночас не пориває з культом патріотизму, відданості своєму народові й краєві. Подібній реінтерпретації піддаємо також культ Кобзаря в контексті Майдану, Революції Гідності й супутніх їй великих зрушень у суспільній свідомості 2014 року. Це необхідний крок для того, аби ідентифікувати великих попередників як наших сучасників, уявити їх цілком актуальними постатями в нашому культурному ареалі.

Література:

1. *Гриценко 1998*: Гриценко О. Своя мудрість: Національні міфології та громадянська релігія в Україні / Олександр Гриценко. – К.: УЦКД, 1998. – 184 с.
2. *Гундорова 2014*: Гундорова Т. Кобзар Дармограй і Шевченко в масці / Тамара Гундорова // Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/03/8/141809/>.
3. *Єфремов 2013*: Єфремов С. Шевченко в своєму листуванні // Листування Тараса Шевченка / За ред. Сергія Єфремова. – Репринтне вид. – Черкаси: Брама – Україна, 2013. – С. 25–50.
4. *Лотман 1994*: Лотман Ю. Русский дендизм // Беседы о русской культуре. Быт и традиции русского дворянства (XVIII – начало XIX века) / Юрий Лотман. – Санкт-Петербург: Искусство, 1994.
5. *Макаров 2011*: Макаров Ю. «Шева» живий! / Юрій Макаров // Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2011/03/9/30211/>
6. *Павлишин 2008*: Павлишин М. Ольга Кобилянська: прочитання / Марко Павлишин. – Харків: Акта, 2008. – 358 с.
7. *Павлишин 2013*: Павлишин М. Література, нація і модерність / Марко Павлишин. – Львів: Центр гуманітарних досліджень; Київ: Смолоскип, 2013 (Серія: «Університетські діалоги», № 18).
8. *Шевченко 2003*: Тарас Шевченко, Повне зібрання творів: у 12 т. – Т. 2: Поезія. 1947–1961. – К.: Наукова думка, 2003.
9. *Kowalski 2012*: *Kowalski G. Duch w osobie. Bohater w dramatach Juliusza Słowackiego / Grzegorz Kowalski. – Białystok: Trans Humana, 2012.*
10. *Ławski 2005*: *Ławski J. Ironia i mistyka. Doświadczenia graniczne wyobraźni poetyckiej Juliusza Słowackiego. – Białystok: Wyd-wo Un. w Białymstoku, 2005.*
11. *Siwiec 2009*: *Siwiec M. Romantyzm i zatrzymany czas / Magdalena Siwiec. – Kraków: Wyd-wo UJ, 2009. – 274 s.*

- 12.*Siwiec 2012*: Siwiec M. Romantyczne koncepcje poezji. Poeta i Muza – relacja w stanie kryzysu (Alfred de Musset i Józef Słowacki) / Magdalena Siwiec. – Kraków: Wyd-wo UJ, 2012. – 320 s.
- 13.*Skubikowska 2013*: Skubikowska M. Słowacki dandys / Matylda Skubikowska // Режим доступа: <http://niewinni-czarodzieje.pl/slowacki-dandys>.
- 14.*Słowacki 1952*: Słowacki J. Godzina myśli / Juliusz Słowacki // Słowacki J. Dzieła wszystkie, pod red. J. Kleinera. – T. 2. – Wrocław, 1952.
- 15.*Szturc 2000*: Szturc W. Juliusz Słowacki – Europejczyk i dandys (pomiędzy książką a garderobą) / Włodzimierz Szturc // Juliusz Słowacki – poeta europejski / Red. M. Cieśla-Korytowska, W. Szturc, A. Ziółowicz. – Kraków: Universitas, 2000. – S. 166–180.
- 16.*Taranek 2010*: Taranek O. „Dziwadła ekscentryczności”? Ironia Juliusza Słowackiego na tle krytycznych koncepcji humoryzmu / Taranek Olga // Słupskie Prace Filologiczne. Seria: Filologia Polska. – Słupsk, 2010, nr. 8. – S. 189–204.